

PRETHODNA SAOPŠTENJA

EPIDEMIOLOSKE KARAKTERISTIKE KOLOREKTALNOG KARCINOMA NA TERITORIJE OPŠTINE ČAČAK

Dragica MILOŠEVIĆ

Zavod za zaštitu zdravlja u Čačku

Cilj rada je bio da se sagleda obim i značaj obolevanja od malignih tumora debelog creva na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995 - 1999. godine.

Primenjujući statističko-deskriptivni metod obrađeni su podaci iz korišćene medicinske dokumentacije.

U posmatranom periodu registrovano je ukupno 160 obolelih lica, sa prosečnom stopom incidencije od 28,91 na 100.000 stanovnika. Najniža stopa je zabeležena u 1995. godini - 21,68, a najviša u 1999. godini - 42,47. Stopa incidence bilaje jednaka među polovima. Bolest počinje da se registruje od najmlađih dobnih grupa, ali je specifična morbiditetna stopa bila najviša u starosnoj grupi 60-69 godina i u posmatranom periodu je prosečno iznosila 205,66. Gradsko stanovništvo je obolevalo češće nego seosko (3,5 :1). U 96,7% maligni tumori debelog creva su bili adenokarcinomi. Najčešće su bili lokalizovni na rektumu - 62,5% i sigmi - 17,88%.

Kolorektalni karcinom zbog visoke incidencije sa tendencijom stalnog porasta, kasne dijagnoze i teškoće u terapiji, predstavlja veoma veliki medicinski i socijalni problem.

Ključne reči: kolorektalni karcinom, stopa incidencije

Uvod

Maligna oboljenja kao multifaktorska grupa bolesti koju čini 180 vrsta oboljenja, po svom hroničnom dugotrajnom toku, sve većem morbiditetu, mortalitetu i invaliditetu, društvenim i ekonomskim implikacijama postala su prioritetan socijalno-medicinski problem kod nas i u svetu. Danas se smatra da svaka peta osoba oboli od nekog tumora. U svetu godišnje oboleva oko 12 miliona ljudi, a u Srbiji oko 30.000.

Među najzastupljenije maligne tumore spada kolorektalni karcinom. Posle raka pluća i raka dojke to je najčešća lokalizacija maligniteta. On čini blizu 15% malignih tumora uopšte. Stope incidencije su stabilne ili u porastu u svim zemljama Evropske zajednice.

Pretežno su epitelnog porekla - adenokarcinomi (90 - 95%) i najčešće su lokalizovani u njegovom zavšnom delu - rektumu i sigmi. Poslednjih godina postoji pomeranje učestalosti prema desnom kolonu.

Priroda (nasleđeni geni - FAP, Turcot-ov sindrom, Gardner-ov sindrom, MSH2 gen - rizik za nastanak HNPCC) i način života (ishrana bogata mastima, pušenje, smanjena fizička aktivnost, neke profesionalne izloženosti) kao mutageni faktori zajedno dovode do pojave karcinoma debelog creva. I neke prethodne bolesti debelog creva nose visok rizik za pojavu karcinoma - adenomatozni polipi i zapaljenjske bolesti creva (hronični ulcerozni kolitis, Kronova bolest). Zato je neophodno izvršiti pažljivu identifikaciju rizičnih grupa i sprovoditi specifične preventivne programe u odnosu na rizične grupe, ili na opštu populaciju, obzirom da se danas čak kod 80-85% bolest otkriva u uznapređovalom stadijumu, te je mogućnost preživljavanja mala.

Cilj rada

Cilj rada je sagledavanje učešća malignih tumora debelog creva u ukupnom obolevanju od malignih bolesti, kao i njihove epidemiološke, kliničke i patohistološke karakteristike na teritoriji opštine Čačak.

Materijal i metod rada

Ispitivanje je obuhvatilo sve slučajeve kolorektalnog karcinoma koji su registrovani na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995-1999. godine. Kao materijal su korišćeni podaci iz protokola i endoskopskih izveštaja o bolesnicima lečenih u gastroenterološkoj ambulanti, zatim patohistoloških nalaza Službe za patoanatomiju i sudsku medicinu Bolnice u Čačku, registra za rak ZZZZ Čačak i publikacija Republičkog zavoda za statistiku.

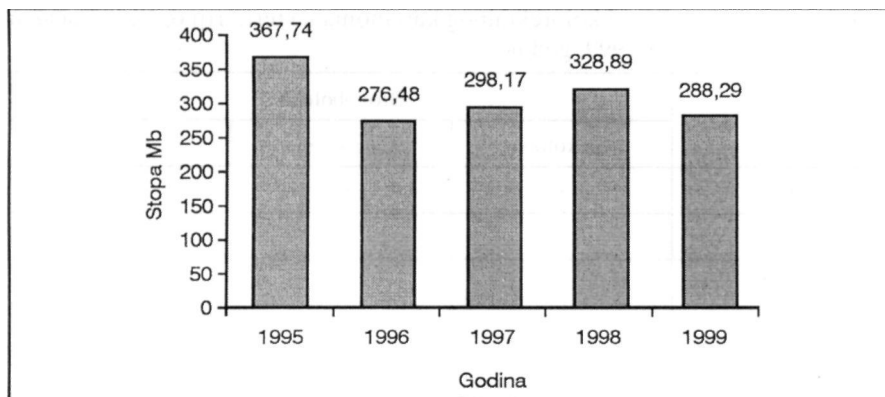
Primenjen je statističko-deskriptivni metod u radu.

Rezultati

U posmatranom petogodišnjem periodu je na teritoriji opštine Čačak registrovano ukupno 1726 novoobolelih lica od svih malignih tumora. Prosečna stopa incidencije je bila 194,24 na 100.000 stanovnika. Najniža stopa je zabeležna u 1996. godini - 276,48, a najviša 1995. godine - 367,74 (grafikon 1). Učestalost obolevanja od raka ima uzlazni trend.

Muškarci su oboljevali nešto češće od žena.

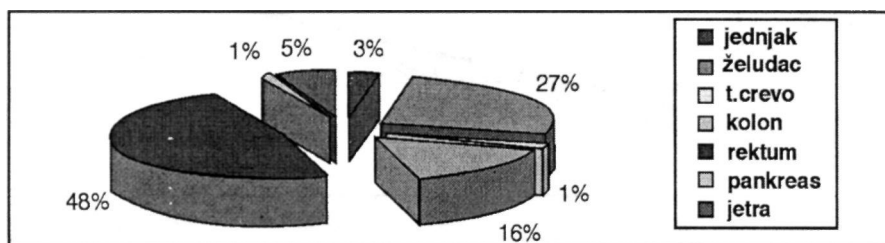
Obolevale su sve starosne strukture, ali je najviša stopa bila u starosnoj grupi iznad 60 godina.

Grafikon 1. Stope incidencije malignih oboljenja na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995-1999 godine

Ako posmatramo broj obolelih registrovanih po sistemima organa, vidimo da prvo mesto zauzimaju maligniteti iz grupe kosti, vezivo, koža i dojka - 28,4%, zatim tumori urogenitalnih organa - 27,6%, digestivnih organa - 20,8%, respiratornih - 15,8%, a sve druge grupe cine 7,3%.

U grupi malignih oboljenja digestivnog trakta najčešće je registrovan karcinom rektuma - 48,20%, zatim želuca 27,27%, kolona - 15,02%, jetre 5,53%, jednjaka-2,77% itankogcrevaipankreasa-0,40%. Ova distribucija je prikazana na grafikonu 2.

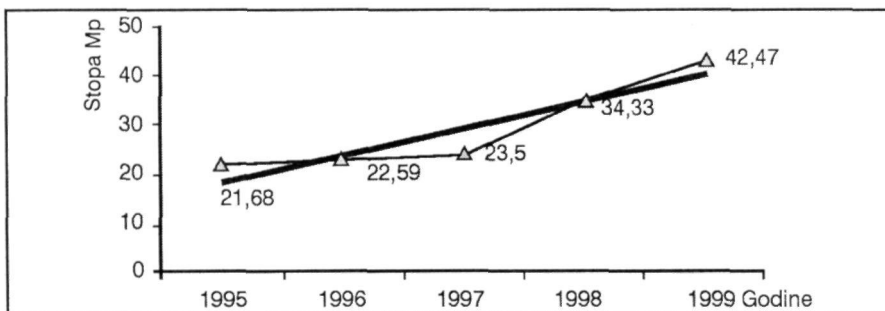
Grafikon 2. Strukturu obolelih od malignih bolesti digestivnog trakta na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995-1999. godine

Kolorektalni karcinom je u praćenom periodu bio najčešće registrovan malignitet digestivnog trakta - skoro 63% ukupnog broja malignih tumora. U petogodišnjem periodu je obolelo ukupno 160 lica (tabelal). Broj obolelih se kretao u pojedinim godinama posmatranog perioda od 24 (1995) do 47 (1999). Karcinomi su bili najčešće lokalizovani na rektumu - 75%, a zatim u kolonu - 25%.

Tabela 1. Broj obolelih od kolorektalnog karcinoma na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995-1999. godine

Godina	Broj obolelih		
	Ca kolona	Ca rektuma	Svega
1995	8	16	24
1996	4	21	25
1997	2	24	26
1998	7	31	38
1999	19	28	47
Ukupno	40	120	160
Udeo (%)	25	75	100

Prosečna stopa incidence za kolorektalni karcinom iznosi u praćenom periodu 28,91 na 100.000 stanovnika. Najviša stopa je zabeležena 1999. godine - 42,47, a najniža 1995. godine - 21,68 (grafikon 3). Linija trenda ima uzlazni karakter - $y=47,3+2,1x$. Ova stopa je u centralnoj Srbiji 1999. godine iznosila 44,8.

Grafikon 3. Stope incidencije karcinoma kolona i rektuma na teritoriji opštine Čačak u periodu 1995 - 1999. godine

Karcinomi su bili najčešće lokalizovani na rektumu - 62,57%, zatim na sigmi - 17,88%, ascensusu - 8,38%, descendusu - 6,70%, cekumu - 2,79% i transverzumu - 1,68% (grafikon 4).

Stopa incidence je bila jednaka među polovina (tabela 2). Bolest počinje da se registruje od najmlađih dobnih grupa, ali je specifična morbiditetna stopa najviša u starosnoj grupi 60-69 godina i u posmatranom periodu je prosečno iznosila 205,66 na 100.000 stanovnika.

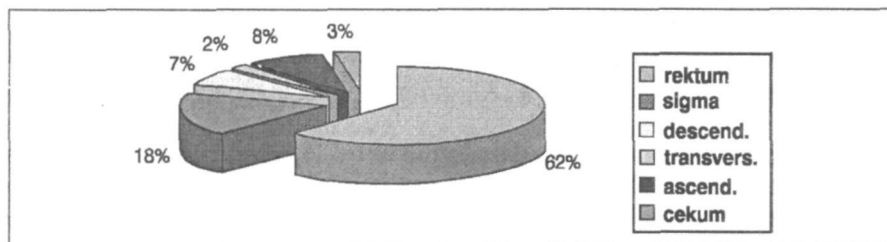

Tabela 2. Broj obolelih i stope incidencije kolorektalnog karcinoma po starosnoj dobi i polu

Dobne grupe	Broj obolelih			Kum. spec. Mb za oba pola	Pros. spec. Mb za oba pola
	Muško	Žensko	Ukupno		
10-19	1	/	1	7,02	1,40
20-29	2	/	2	10,35	2,07
30-39	1	4	5	34,44	6,89
40-49	5	6	11	60,48	12,10
50-59	13	10	23	151,02	30,20
60-69	38	31	69	1028,32	205,66
>70	19	30	49	716,48	143,30
Ukupno	79	81	160	144,57	28,91

Gradsko stanovništvo je u svim godinama praćenog perioda obolevalo češće nego seosko (3,5:1). Prosečna specifična stopa morbiditeta iznosila je za stanovništvo gradskog područja 48,49 na 100.000, a za stanovništvo seoskog područja 14,01.

Oboleli su najčešće bili penzioneri - 55,62%, zatim domaćice - 22,50%, poljoprivrednici - 11,26% i radnici - 10,62.

Patohistološki nalazi ukazuju da su registrovani maligni tumori bili u 96,7% adenokarcinomi.

Diskusija

Dobijeni rezultati nam ukazuju da je stopa mortaliteta za kolorektalni karcinom na teritoriji opštine Čačak među najvišim u svetu. Od ovog tumora su najčešće umirale osobe starosne dobi 60-69 godina.

U posmatranom periodu registrovano je ukupno 1726 novoobolelih lica od malignih tumora. Prosečna stopa incidencije je bila 194,24 na 100.000 stanovnika. Učestalost obolevanja od raka ima uzlazni trend. Muškarci su obolevali nešto češće od žena. Najviša stopa incidence bila je u starosnoj grupi iznad 60 godina.

Naši rezultati pokazuju da su maligna oboljenja digestivnog trakta činila 20,8% svih novootkrivenih tumora. U ovoj grupi najčešće je registrovan karcinom rektuma- 48,20%. Karcinom kolona je bio na trećem mestu sa 15,02%.

U ukupnom obolevanju od malignih bolesti kolorektalni karcinom je u posmatranom periodu činio 12,1 %. *Bennet* ističe da je kolorektalni karcinom danas drugi najučestaliji malignitet u zapadnom svetu. U Engleskoj i Velsu on čini oko 13% svih registrovanih maligniteta.

Rezultati našeg istraživanja pokazali su da je prosečna stopa incidence u praćenom periodu bila 28,91 na 100.000 stanovnika. Najviša stopa je zabeležena 1999. godine - 42,47. Ova stopa je u centralnoj Srbiji 1999. godine iznosila 44,80. Linija trenda ima uzlazni karakter.

Stopa incidencije u SAD iznosi 45,2, Danskoj 35,1, Nemačkoj 33,0, Velikoj Britaniji 30,1, Srbiji 35,4 i Grčkoj 16,1. *Williams* ističe da je na osnovu registra kancera u Engleskoj i Velsu u praćenom dvadesetogodišnjem periodu (do 1992), zabeležen neprekidan porast broja obolelih od ovog karcinoma.

Naši rezultati, kao i rezultati drugih autora ukazuju da nema statistički značajne razlike u obolevanju od kolorektalnog karcinoma među polovima, kao i da najčešće obolevaju osobe u starosnoj grupi 60-69 godina.

U posmatranom petogodišnjem periodu kod posmatranih bolesnika karcinomi su najčešće bili lokalizovani na rektumu (62,57%), zatim na sigmi (17,88%) i ascendensu. Slične rezultate iznosi *O'Brien* koji konstatuje da su kolorektalni karcinomi najčešći u rektumu i distalnom kolonu.

Kolorektalni karcinomi predstavljaju poseban problem zbog često kasnog javljanja lekaru, tako da se bolest obično otkriva u uznapredovalom stadijumu. Rezultati našeg istraživanja pokazali su da se bolesnici javljaju na pregled u periodu od tri meseca do tri godine od početka bolesti.

Zaključak

U posmatranom periodu kolorektalni karcinomi bili su veoma učestali, sa prosečnom stopom incidencije 28,91. Posebno su značajni zbog često kasne dijagnostike i blagovremene terapije.

Neophodno je sprovoditi zdravstveno-vaspitni rad u cilju otklanjanja nekih faktora rizika, kao i insistirati na češćem korišćenju endoskopskih procedura, posebno kod identifikovanih rizičnih grupa.

Literatura

Burt, R. (1997). Screening of Patients with a positive family History and the risk of Colorectal Cancer. *Gastrointestinal Endoscopy Clinics of North America*, 7, 65-79.

Dorđević, M. i sar. (1997). *Prevenција malignih oboljenja digestivnih organa*. Jugoslavijapublik. Beograd.

Dorđević, M. i sar. (2000). Osnovi savremene onkologije. Ministarstvo za zdravlje. Beograd.

Korclitz, B. J. (1990). Considerations of surveillance, Dysplasia and Carcinoma of the Colon in the management of Ulcerative Colitis and Crohn's Disease. *Med. Clin. North Am.*, 74, 189-199.

Lashner, B. A. et al. (1988). Optimal timing of Colonoscopy to Screen for Cancer in Ulcerative Colitis. *Ann. Inter. Med.*, 97, 255-259.

Lee, M. G. et al. (1989). Colonoscopy in Jamaica- a 12-year experience. *West Indian Med. J.*, 38, 213-216.

O'Brien, M. J. et al. (1990). The National Polyp Study. Patient and Polyp characteristics associated with High-grade Dysplasia in Colorectal Adenomas. *Gastroenterology*, 98, 371-379.

Schuman, B. M. (1990). The association of Multiple Colonic Adenomatous Polyps with Cancer of the Colon. *Am. J. Gastroenterol.*, 85, 846-846.

Vasen, H. et al. (1996). Cancer risk in Families with Hereditary Nonpolyposis Colorectal Diagnosed by mutation Analysis. *Gastroenterology*, 110, 1020-1020.

CARACTERISTIQUES EPIDEMIOLOGIQUES DU CARCINOME COLORECTAL SUR LE TERRITOIRE DE LA COMMUNE DE ČAČAK

Dragica MILOŠEVIĆ

Foyer pour la protection de la sante de Cačak

Le but de ce travail est d'apercevoir des dimensions et l'importance de la maladie des tumeurs malignes du gros intestin sur la territoire de la commune de Čačak au cours de la periode de 1995. a 1999.

En appliquant la methode statistique-descriptive on a traite les donnees de la documentation medicale. Au cours de la periode examinee on a enregistre 160 malades avec le degre moyen de Fincidence de 28,91 sur 100 habitants. Le degre le plus bas est enregistre en 1995.21,68 et le plus grand en 1999.42,47. Le degre de Fincidence etait indentique parmi les sexes. La maladie commence a etre enregistree depuis l'age le plus jeune mais le degre de morbidite etait le plus grand a l'age de 60 a 69 et dans la periode examinee il faisait 205,66 en moyenne. La population urbaine tombait malade plus souvent que la population rurale (3,5:1). Chez 96,7 pour cent les tumeurs malignes du gros intestin etaient les adenocarcinomes. Le plus souvent ils etaient localises sur le rectum 62,57 pour cent et le sigma 17,88 pour cent.

Le carcinome colorectal a cause de la haute incidence avec la tendance du stable accroissement, les diagnoses tardives et les difficultes dans la therapie, presentent un tres grand probleme medical et social.

Les mots des: Carcinome colorectal, degre de Fincidence

**EPIDEMIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE
COLORECTAL CARCINOMA ON THE TERRITORY
OF THE MUNICIPALITY OF ČAČAK**

Dragica MILOŠEVIĆ

Institute for Health Protection, Čačak

The aim of the paper is to provide an insight into the range and significance of the presence of the colon malign tumors on the territory of the municipality of Čačak in the period from 1995. to 1999.

By applying the statistic-descriptive method the data from the medical documentation are processed.

In the observed period there was a total of 160 people who fell sick with the average incidence rate from 28,1 per 100,000 inhabitants. The lowest rate was recorded in the year of 1995, that is, 21,68 while the highest in 1999, namely, 42,47. The incidence rate was equal between the sexes. The disease starts to be perceived among the youngest age groups but the specific mortality rate was the highest in the age group of 60-69 years of age and in the observed period it was 205,66 on average. The city population was more frequently sick than the rural one (3,5:1). In 96,7% the colon malign tumors were adenocarcinoma. They were most often localized at the rectum, namely, 62,57% and the sigmoid, 17,88%.

The colorectal carcinoma, due to a high incidence with the tendency of steady increase, late diagnosis and difficulties in the therapy, represents an outstanding medical and social problem.

Key words: Colorectal carcinoma, incidence rate

Autor: Prim, dr Dragica Milošević, epidemiolog, Zavod za zaštitu zdravlja u Čačku; kućna adresa: Čačak, Gradski bedem 35.

(Rad je Uredništvo primilo 18. februara 2002. godine)